

Nova község mai templomának története Mária Teréziának azzal az intézkedésével vette kezdetét, amellyel 1776/77-ben a besztercebányai, rozsnói, szepesi, székesfehérvári és szombathelyi egyházmegyék létrehozását rendelte el. **A szombathelyi püspökség felállítása 1777.** február 17-én történt és az uralkodónő még ezen a napon **Szily Jánost**, a római Collegium Germanico Hungaricum egykori növendékét nevezte ki **az egyházmegye első püspökévé**.

1778-ban Szily az éppen üresen álló veszprémi püspökség időközi jövedelméből - a királyi kamara által rendelkezésre bocsátott összegből- **felépítteti a novai templomot.** A szakirodalom egyértelműen

Hefe Menyhértet tartja a templom tervezőjének

, mivel Szily már győri őrkanonok korában is kapcsolatban állt. Hefele szerzőségét bizonyos mértékig kétségbe vonja Szmrecsányi Marianne (Novai templom és falképei. Budapest 1935. 17-18. oldal), aki elsősorban a templom egyszerűbb külső megjelenése alapján hangsúlyozza fenntartásait.

Kétségtelen, hogy **a XVIII. században általánosan használatban voltak olyan kamarai templomtervek**, amelyek az egytornyú falusi templomaink karakterét meghatározták.

Érdekes módon a belső kialakítás eleganciája Szmrecsányit is meggyőzi Hefele közreműködéséről. Talán segít az építészeti tervezés kérdéseinek kialakításában, ha Géfin könyvéből azt a részt ragadjuk ki, ahol Szily építkezéseinek mintegy leltárát adja: „...befejezte a félbemaradt novai és nyúli plébániatemplomokat...” (Géfin Gyula Novai templom vizitációja, Canonika Visitatio 1811. 142. old.)

Ha valóban arról van szó, hogy **1778 - ban Szily János egy már megkezdett templom befejezésével bízta meg Hefele Menyhértet**, az ellentmondás feloldhatóvá válik. Így a megadott alaprajzhoz igazodva, melyet Hefele elődeitől örökölt, **képe**

égeit a belső szépívű boltozatain, gazdagon tagolt pillérek homorú szentélyzáródásnál és ívelt oldalfalakon juttatta érvényre, s ezzel ideális teret alkotott Dorffmaister István falképeinek befogadására.

Szily János előrelátását ismerve könnyen elképzelhető, hogy a belsőről már akkor határozott elképzelése volt, amikor még csak az építész számára adott instrukciókat. Szily János püspök a

[nyúli plêbáni templomot](#)

is Dorffmaister Istvánnal festeti ki,

majd gondoskodik hasonló módon berendezéséről.

A novai templom belső festésére 1779. október 8-án jött létre a szerződés Szily és Dorffmaister között, amely a hazai művészettörténet kuriózumokban bővelkedő, gazdag korszakát jelenti. Szily törekvéseinek képpé formálását Dorffmaister István mindig hallatlan invencióval végezte, akár teológiai gondolatokat, akár történelmi ábrázolásokba rejtett politikai programokat kellett megjeleníteni. Ugyanakkor az előírások és kikötések mindig pontosak voltak, sőt az előképeket is rendre Szily János szolgáltatta.

A novai templom kifestésére kötött szerződés nem hagy kétséget afelől, hogy **a megjelenésre váró programot Szily már előre eltervezte. A régi templom titulását megőrizve - HONORI MAGNAE MATRIS IN COELOS ASSUMPTA - alakította ki a teljes falképegyüttes rendjét, az oltárokkal együtt.**

*Anno 1779 d. 10 - ten 8 bris**

egyrésről Sily szombathelyi püspök, másrésről Dorffmaister István soproni festő az ittkövetkező szerződést kötik:

* Először: Én Dorffmaister István **elvállalom a novai templom teljes kifestését a saját festékeimmel és költségekkel és pedig**

* Másodsor: A **szentély első kupolájában a dicsőséges Szentháromságot és a négy sarkában a négy legfőbb erényt**

* Harmadsor: A **második kupolában Mária tisztulását és ennek négy sarkában a négy egyházatyát**

* Negyedsor: A **harmadik kupolában az Angyali üdvözetet és ennek négy sarkában a négy evangelistát**

* Ötödsor: A **karzat(nál)** hangszeren játszó angyalokból összeállított koszorút, amelyben a Magnifikátot adják elő, stb. Továbbá kötelezem magam

* Hatodsor: **három antik római (módon) épített oltárt megfesteni, mégpedig**

* Hetedsor: a főoltár vászonlapján, mintegy 15 láb magasságban és 1,5 láb szélességben **Mária mennybemenetelét**

, de

két oldalán,

mégpedig az evangéliumi oldalon

Szt. István és a lecke oldalon Szt. László barna festésű szobrát

* Nyolcadsor: a középső kupolában az evangéliumi oldalon a **Szent-kereszt oltárt, a lecke oldalon**

éter és Pál oltárát

* Kilencedsor: a **két oldalsó oltárnál a tumbára egy két láb méretű vászonképet. Ezzel szemben**

* Tizedsor: én Johan Sily vállalom, hogy a fent nevezett munkákért a fent nevezett Dorffmaister Istvánnak ezerkétszáz Guldent, azaz 1200,- G.Rhl-t és továbbá azonnal 100 G.-t, a hátralévő ellenben a munka befejezésének idején.

A nagyobb okirathoz, amelyhez két ugyanolyan szerződést rendelnek, és mindegyiket saját (kezű) aláírásukkal és pecsétükkel szolgáltatnak ki.

Így adatott Szombathely, 1779. október hó 8-án

Stephan Dorffmaister m. p.

Acad.Maler

*Fordította: Velledits Lajos

A szerződés szövege a legfontosabb ábrázolásokat rögzíti, amelyek feltehetően újabb részletekkel bővültek. Bár erről nem maradtak ránk dokumentumok, de elképzelhetetlen, hogy a **Krisztus keresztelese - oltár**, vagy a karzaton lévő két festett fülke **Dávid király és Szent Cecilia** grissaile -ban ábrázolt alakja Szily beleegyezése nélkül jött volna létre.

Ugyanígy csak a levéltári kutatásokból és az 1999-ben megjelent Szily János Szombathelyi Első Püspöke emlékkönyvből (20. oldal) tudjuk, hogy **a templom berendezési tárgyainak elkészítésére 1780. március 13-án kötött szerződést Roszt Simon és Pehm József faszobrásszal** (a szerződés eredetije a püspöki levéltárban fellelhető). Ugyancsak a püspöki levéltárban lelhető fel az a **szerződés, amely az orgona építésére kötött 1782. október 30-án, Jetter János Jakab kőszegi orgona építővel**

.

A Nagyboldogasszony tiszteletére építetett templomban a mennyezetfreskók éppúgy, mint a főoltárkép, Mária életéből vett jeleneteket örökítenek meg. Kivételt képez az orgonakarzat mennyezete és az ablakfülkék fölött elhelyezett tondók, amelyeket játékos, muzsikáló, illetve virágokat szóró, röpködő angyalkákkal ábrázolnak.

Bár az elkészült templom felszentelésére soha nem került sor (ezt erősíti a püspöki levéltárban található 1830-ban történt Böle féle Canonika Visitatio), **megáldása és használatba vétele feltehetően 1782-ben történt** (ekkor adományozta az építtető Szily püspök azt a cibóriumot és kelyhet az újonnan épült templomnak, ami elengedhetetlen kelléke a katolikus istentiszteletnek).

Az újonnan épült templom helytörténeti érdekessége, hogy **1826-tól plébánosként itt szolgált az Istent és híveit Plánder Ferec**

(1796-1867), korábban tanár-néprajztudós, aki negyvenkét évig élt Nován. Tudós laikusként sokat tett a helyi gyökerek felkutatásáért,

két Göcsejről szóló írása is megjelent a Tudományos Gyűjteményben.

Róla nevezték el a község múltjának relikviáit őrző helytörténeti múzeumot is.

A plébániatemplom falán márványtábla, a temetőben 2002-ben felújított síremléke őrzi emlékét. Bár nem a község szülötte, személye, példaadó tevékenysége kiválóan alkalmas a helyi identitástudat erősítésére.

Ahogy egyéb, más alkotások sem képesek a végtelenségig ellenállni az idő romboló hatásának, így a novai templom is időről időre felújításra szorult.

Az **első jelentősebb beavatkozás a fennmaradt írások szerint 1895-ben történt, ekkor Bognár István és Antal cserepesmesterek újracserepezték**

a templom tetőszerkezetét, ekkor már a boltozatra becsorgó víz jelentős károkat okozott a mennyezetfreskók állapotában.

Néhány évvel később, a viharok és ismételt beázások miatt **1906-ban Bonczföldi József cserepes javította a tetőszerkezetet, ez alkalommal viszont már a freskóegyüttes is restaurálásra került, amit Bogdánffy-Pauly Erik végzett.**

Ezt követően még két alkalommal, **Királyfalvi Kraft Károly 1935/36-ban, Prudzik József pedig 1969/70-ben restaurálta a freskókat.**

Az időről időre helyreállított templom mégis **a XX. század végére került olyan állapotba, hogy már az életveszélyessé nyilvánítás fenyegette.**

A megoldást Nova Község Önkormányzata által létrehozott, **Novai Templomért Alapítvány** vállalta fel, akinek szervezésével elindultak a tervezési és engedélyezési munkák.

1992-ben

Farkas Károly, volt novai építési vállalkozó kivitelezésében **elkészült a torony és a templom bejárati (déli) homlokzata**

. Ezt követően

1993-ban

Boronyák Péter vállalkozásában a **teljes tetőcsere és homlokzati felújítás** megtörtént.

A végső cél elérésére - miszerint a templom eredeti helyreállítása a megvalósítandó feladat - **1993-ban restaurálási pályázat került kiírásra, amelyet a Synthese Kft. nyert meg, Velledits Lajos restaurátor-művész vezetésével.**

A restaurálás a sekrestye helyreállításával kezdődött 1995-ben, ami még abban az évben be is fejeződött.

A templom gyülekezeti terében **1997 őszén, a bejárathoz közelebb eső "Angyali üdvözlés" mennyezetfreskójával indult a munka a szentély felé haladva, majd az oldalfalakon vissza a karzatig**, aminek restaurálása **2005 végére készült el**

.

A restaurátorok számára óriási kihívást jelentett Szily püspök által megálmodott Dorffai freskók restaurálása, hiszen a templom padlásán felhalmozódott madár ürülék a beázások folytán nem csak a freskót, hanem helyenként a freskóréteget tartó téglafelületét is tönkretette. Ezáltal **jelentős nagyságú eredeti felületek vesztek el, amit csak rekonstrukcióval**

lehetett pótolni. A restaurálás befejeztével a barokk művészettörténet olyan gyöngyszemét láthatjuk viszont a novai templomban, ami méltó a XVIII. század szellemiségéhez, és tökéletesen illeszkedik a nyugati kereszténység kultúrájába.

Forrás:

- * Géfin Gyula: Szombathelyi Egyházmegye története I. 1929-32.
- * Szmrecsányi Marianne: A Novai Templom és falképei 1935.
- * Velledits Lajos: Programterv a novai templom belső helyreállítására 1993.
- * Dobri Mária: Emlékkönyv; Szily János Szombathely első püspöke 1999.

A templom **eredeti barokk orgonája 1787-ből, Jetter János Jakab kőszegi mester műhelyéből** került ki. Az 1970-es évek végétől leromlott állapota miatt teljesen használhatatlan hangszer teljes restaurálására, felújítására 2018-2019-ben nyílt lehetőség. Az Emberi Erőforrások Minisztérium pályázata 15 millió forintot biztosított erre a célra, amit a község önkormányzata 1,2 millió Forinttal egészített ki. Az orgona szekrényének szakszerű, gondos helyreállítását a **budapesti farestaurátor, Baracza Szabolcs végezte kollégáival**. Az eredeti, I. világháborúban, 1918-ban elvitt ónsípok helyettesítő horgansípok tönkrementek, helyükre új ónsípok kerültek, melyeket a **Gyergyószentmiklóson működő Vox Humana orgonaépítő és alkatrészgyártó műhely** gyártott le. A sípok behelyezését és hangolását a **Soproni Orgonaépítő Kkt. munkatársai, Szabó András és Szarka György végezte el nagy szakértelemmel.**

Az **orgona ünnepélyes megáldására a 2019. július 12-én** 18.00 órakor kezdődő szentmise keretében került sor, mely főcelebránsa Császár István püspöki helynök volt, a szentmisén részt vettek a lenti esperesi kerület ráérő lelképásztorai. A **zalatárnoki Baki Florentin** zenei szolgálatával bemutatott szentmisét a zalaegerszegi **Dankos Attila orgonaművész orgonakoncertje** követte. Az évek óta hiányzó novai ministránsok helyett a **lickóvadosi Tóth Tamás** segédkezett. (Persze azért nem is Nováról lenne szó, ha a templomban 32 éve szolgálatot teljesítő kántor a projectből nem került volna teljesen kihagyásra...)

A novai templom története

Írta: Administrator

2011. március 15. kedd, 18:08
